

GAZETA TRANSILVANIEI.

REDACTIUNEA ȘI ADMINISTRATIUNEA:
BRAȘOVU, piața mare Nr. 22.

„GAZETA“ IEȘE ÎN FIECARE ZI.

Pe unu an 12 flor., pe șese luni 6 flor., pe trei luni 3 flor.

România și străinătate:

Pe an 36 fr., pe șese luni 18 fr., pe trei luni 9 franci.

SĂ PRENUMERĂ:

la poște, la librării și pe la dd. corespondenți.

ANUNCIURILE:

Oseriă garmond 6 cr. și timbru de 30 cr. v. a. pentru fiecare publicare

Scrieri nefrancoate nu se primesc. — Manuscripte nu se retrămit.

N°. 110.

Sâmbătă 18 (30) Maiu

1885.

Brașov, 17 (29) Maiu 1885.

În 27 Maiu n. s'au început alegerile pentru Reichsratul din Viena. Cu câteva zile mai înainte și-au publicat și Cehii manifestul lor electoral.

Vorbind despre apelul electoral al Germanilor din Boemia, am accentuat că ei doresc a împinge lucrurile spre o soluțiune, care să facă imposibilă realizarea programei actualului cabinet, și că această tendință germană ascunde un mare pericol.

Manifestul Cehilor se caracterizează tocmai prin dorința contrară, de a ușura realizarea programei guvernului actual, care se resumază în următoarele cuvinte: „Noi Cehii vomă nisui întotdeauna spre o înțelegere cu Germanii pe baza egalei îndreptățiri a ambelor naționalități.“

Deosebirea între programa electorală germană și între cea cehă este prin urmare esențială. Pe când cei dintâi susțin, că unitatea statului nu admite de a pune pe Cehi și limba lor pe un picior egal cu Germanii, pe atunci manifestul cehică dice următoarele:

„Liberalismul nostru voimă să-l manifestăm mai mult prin fapte, decât prin frase frumoase. Noi Cehii totdeauna am făcut concediuni însemnate limbei germane cu privire la trebuințele practice și ale administrațiunii statului, și încă facem și acum asemenea concediuni. Niciodată însă nu vomă concede, ca prin privilegierea unei limbi să se nege chiar principiul dreptului egal al diferitelor popore, pentru că dacă amă concede, acesta ar fi sinonim cu călcarea onorei și a demnității națiunii cehă. Să nu creșă conlocuitorii noștri germani, că noi amă fi capabili de un asemenea lucru, dacă nu voiesc să distrugă temelia egalei îndreptățiri bazeată în legi și în constituțiune, dacă nu voiesc să vătăm simțul nostru de dreptate în modul cel mai dureros și dacă nu voiesc să escite oerta periculoasă a Germanilor cu majoritatea slavă.“

Nimeni nu pôte dice, că Cehii n'ar fi în drept, când susțin că și concediunile ce le fac limbei germane trebuie să aibă marginile lor. Dacă e vorba de egala îndreptățire, acesta trebuie să se dovedescă prin fapte și nu prin frase, căci scimă ce va să dică frasele sunătoare și îngâmfate, când faptele pe fie-care oră, pe fiecare minut le dă de minciună.

Dacă odată se admite principiul egalei îndreptățiri, atunci este cu neputință de a se acorda privilegiul unei singure limbi în stat. Necesitățile vieții practice și administrațiunii statului au și ele o margine și se potă estinde numai până uade nu colidescă cu interesele de desvoltare liberă a poporelor, din care se compune statul.

O altă deosebire între punctul de vedere al Cehilor și al Germanilor se observă în acel pasagiu al manifestului cehic, care vorbește despre autonomia Boemiei, ce se pôte aduce în legătură cu interesele de unitate ale monarhiei și unde se accentuează, că susținerea monarhiei austriace în deplina ei suveranitate precondiționează existența națională a Cehilor. Acesta din urmă este un răspuns la asigurarea manifestului german cu privire la identitatea de in-

terese ale unității monarhiei cu acelea ale elementului german. Cehii accentuând susținerea suveranității, insinuază încâtva că ar exista tendințe, cari ar fi în stare să amenințe această suveranitate. Și cine alții decât Germanii pruso-fili potă fi aici înțelesi?

Lupta electorală în Boemia are o însemnătate principiară; ea oră în ce formă s'ară prezenta, este și rămâne o luptă între două rase diferite, între slavism și germanism. Șovinismul german, care s'a deșteptat în Boemia de nordă dă expresiune viuă acestui duel pe viață și pe mărte între cele două elemente. Iritațiunea între Germanii boemi este așa de mare, încâtă nici pe Dr. Herbst nu mai voră să-l alegă, și conducătorul lor de odinioară se vede silit a implora ajutorul vienezilor, ca să pôtă dobândi un mandat.

Deocamdată sorții cei mai mulți sunt pentru Cehi, cari voră face parte și pe viitor din majoritate și voră câștiga mai multe mandate de cum au avut până acum. În manifestul lor memorat, Cehii enumeră unele succese ce le-au avut deputații lor până ađi în periodul de șese ani, între cari cele mai însemnate sunt: înființarea universității și a multor școle cehă, și lărgirea dreptului electoral.

Cu încetul se face oțetul, dice proverbul. Dacă Cehii voră înainta totă așa pasă cu pasă făcând parte din majoritate, voră pută să enumere de ađi în șese ani și mai multe succese. Numai ne tememă, ca nu cumva vr'o furtună neașteptată să răstorne în Austria erășii sistemul ce voiesc să împace naționalitățile în sensul manifestului cehic.

CRONICA POLITICĂ.

În camera francesă s'a vorbit la 26 Maiu despre turburările comunarșilor din Paris. Deputatul Lacroix făcuse o propunere, ca purtarea stegurilor roșii să nu se mai interdică și să se desaprobeze purtarea poliției. Propunerea a fost respinsă cu o majoritate imosantă, formată de tôte partidele republicane moderate, în contra stângerii extreme și a monarchiștilor. Astfel va fi interdicș și pe viitor desfășurarea stegurilor roșii și emblemelor, afară de tricolorul național. După rapoartele ce avem, la demonstrațiunea de Duminecă au luat parte 3000 la înmormântarea comunarșului Cournot — Lună — 4000, la a lui Amouroux — Marți — 4000 de comunarși. Se crede că aceste demonstrațiuni sunt înscenate de agenți bonapartiști și regaliști, cari facă propagandă antirepublicană și prin provincia. Astfel spune „Temps“, că în Bastia a fost o manifestațiune imperialistă, musica a cântat cantece bonapartistă, strigând locuitorii: „Trăiască împăratul!“ Aceste demonstrațiuni voră sili grupurile republicane să se unescă strâns în contra monarchiștilor.

Din Atena se comunică, că ministrul de externe grecesc, îndată ce a primit raportul consulului general grecesc din Filipopole despre turburările de acolo întemplate în ziua de St. George, a ridicat plângeră la Pôrta prin ambasadorul turcesc din Atena și prin cel grecesc din Constantinopole, în contra turburărilor antigrecesc din Filipopole. Turcia a răspuns din parte totă pe aceeași cale cu contra-plângeră. Consulul general grecesc susține, că Bulgarii au comis violențe în contra Grecilor din ură de rasă, fără a fi provocați, pe când Pôrta pe baza rapoartelor ce le-a primită învinovățeșce pe consulul grecesc, că însuși el a provocat fanatismul bulgar. Atâtă guvernul turcesc câtă și cel grecesc s'au învoit, ca să se ancheteze cazul.

O telegramă din Petersburg anunță, că generalul Komarov a fost premiat pentru lupta dela Kușk într'un mod, cum n'a fost premiată nici un general rus pentru o isbândă atât de puțin însemnată. Afară de sabia împodobită cu brilante, ce i-a dăruit-o țarul, i-s'a dată o arendă de 5000 de ruble pe an în timp de dece ani. Când generalul Komarov a aflat despre acest dar, a cerut să i-se plătescă imediată tôte suma de 50,000 ruble. Ministrul de războiu nu numă că a intervenit pentru împlinirea cererii lui Komarov, ci s'a suită suma la 100,000 ruble. Acesta nu se pôte considera altfel, decât ca o demonstrațiune în contra Angliei. Câtă timp voră înghiți cei din Londra hapurile rusesc, nu putemă sci, dar că odată se voră sătură și ei, este sigur.

SCRILE ZILEI.

Duminecă în 19 Maiu v. se va da în sala hotelului Nr. 1 convenirea reuniunii române de cântări de aci.

—0—

D. Dr. Nicolau Popa, dela facultatea de medicină din Viena, a depus în Bucuresci cu succes esamenul de liberă practică în țără. Aflăm, că d-sa va fi numit medic al băilor „Balta Albă.“ Ii dorim o carieră strălucită.

—0—

Cu începutul lui Iuniu începă plățile în rate ale societății române de împrumut „Huniadóra.“

—0—

Ni se scrie din Cacuciu: În comuna Serbeniu, comit. Mureș-Turda, preotă a născut 2 fete, care după 20 de zile dela nascere au murit. Mama lor e deplină sănătoasă. De asemenea femeia Maria, soția locuitorului din Cacuciu Iacob Topu, a născut 3 copii și anume 2 băieți și 1 fată; un băieț îndată după nascere a murit; atâtă mama câtă și ceilalți 2 copii sunt deplină sănătoși. În comuna Sân-Mihaiu, un băieț de 3 ani al lui Pavel Crisănu, uitându-se după brôșce în fântăna ce o are în ocolul casei, a căcut în ea și s'a înecat.

—0—

Timpul e forțe rece prin Cacuciu, în câteva nopți a căcută brumă, dăr sēmănăturile n'au suferit.

—0—

Totă din Cacuciu suntem informati, că pe acolo se vorbește despre numirea br. Coloman Kemeny ca fișpan al comit. Bistrița-Năsăud. Br. Kemeny e crescut între Români și anume între plutașii de pe Mureșiu, din care causă cunoșce bine limba română. Întră câtă o va respecta, în casă când ar lua locul lui Banffy, ne va arăta viitorul, cu tôte că se vorbește bine de densusul. O împrejurare, care neliniștește încâtva comitatul, este procesul ce i l'a intentat familia Kemeny pentru munți.

—0—

„Casina țării“ a dată societății de maghiarisare din Clușiu suma de 500 fl.

—0—

Magistratul din Alba Iulia a cerut, ca căpitanul orașului Jenei dăr să fiă tras în cercetare disciplinară, reprezentanța orașenescă a respinsă această propunere. S'a insinuată recurs în contra hotărării reprezentanței.

—0—

Fișpan al comitatului Albei de jos s'a numit br. Coloman Kemeny.

—0—

„Monitorul oficial“ din Bucuresci publică decretul regal, prin care se supun consiliului de ministri spre aprobare tôte lucrările administrațiunii publice sub reserva sancțiunii regale ulterioare, adecă după întorcerea Regelui în țără dela Sigmaringen.

—0—

În noptea de 27 Maiu n. au fost nouă turburări în Paris. Comunarșii în număr de vr'o 300 bătură pe poliștii cu petri. Numai cavaleria i-a putută împrăștia, lovindă cu sabia pe toți căți se opun. S'au făcută șese arestări.

Adunarea comit. Caraș-Severin.

Lugoș, 25 Maiu n. 1885.

Adunarea comitatensă din 19 l. c. a fost bine cercetată de partida maghiară; ai noștri au lipsit mai tot în câtu și se sfâșie inima, văzându pe bravii noștri anteluptători fără oște impunătoare la spate. — Așa nu e bine; *cu cât mai crește cutezanța vrăjmașilor nemiului nostru, cu atât mai solidari și mai rezoluți* trebuie să fim, altcum ne sfărâmă bucată-că bucată. Eca decurgerea mai însemnată a congregațiunii:

După cetirea raportului vice-comitelui, ceru cuvântul reprezentantului Coriolan Brediceanu și duse:

Din voluminosul raport al vice-comitelui două puncte imi sunt suspițioase: 1) starea cauzelor disciplinare și a 2) cauzele orfanale. In lista celor de sub cercetare disciplinară vedu mai numai Români (9 din 10) și toți notari comunali. Acastă listă dovedesce o procedură sistematică în contra Românilor și deosebit în contra notarilor comunali, pre cari îi alege poporul. Amploiații români aleși prin congregațiune mai că nu sunt, acum voiți prin puterea disciplinară să curățiți comitatul și de notarii comunali aleși prin popor? Nu avem nici o listă în vr'o comisiune seu oficiu cu majoritate de Români, der pe lista celor ce așteptă să fiă puși pe strade din oficiul lor, noi Români avem majoritatea. Acesta e rezultatul conducerii patriotice a administrațiunii în acest comitat. Pre ampoiații unguri se vede că nu-i atinge brațul viguros al puterii disciplinare, deși am date pozitive despre abuzuri inspăimântătoare comise de mulți ampoiați unguri și asigură pe d. vice-comite, că dacă numai cinci zile mi-ar preda mie puterea sa, așu îndeci numărul celor demni de pedepsă disciplinară prin ampoiați unguri, cari se țin privilegiați a călea legea și a vătămă interesele poporului. Ca unu casu specialu amintesc pe notarul Bergmann din Vermeș, în contra căruia totu poporul se plânge și chiar Ungurii din Izgar m'au însărcinat amu ridica vocea, ca să se curme odată abuzurile acestui oficiant: neregularități la încasarea dărei; ruperea libelelor de dare sub diferite preteste; împărțirea volnică a lucrului public; esarendarea pământului comunal și nedesocotirea venitorilor etc. au îndemnat pe acești nefericiți să ceară cercetare și tragerea la răspundere a acestui desprețuitor de lege — dar pînă aci fără rezultat. Eca unu ampoiatu neromân demnu de a simți puterea disciplinară, carele lipsesce din lista celor puși sub cercetare disciplinară! La sedria orfanală amu esperiatu, că orfanii își pot pierde drepturile dacă nu au avere, căci sedria orfanală nu anticipă nici unu cruceru pentru spese sub pretestu, că respectivul orfanu nu are în casa sedriei orfanale bani. Prin această procedură interesele orfanilor se periclită prin însăși autoritatea, carea ar ave chemarea a apără orfanii de orice daună. Asemenea incorectitate amu esperiatu în administrațiunea sedriei orfanale, unde se denegă decopiarea simplă a orî cărui documentu, ce la orice oficiu e ertatu și cu dreptu cuvântu, căci actele păstrate în archivă sunt ale părților interesate, și acelea au dreptu a se folosi de ele. Acastă folosire e oprită la sedria orfanală, cerându d. președinte, că orice documentu se descrie din archiva sedriei orfanale, acela să se legalizeze și timbreze.

La obiecțiunile acestea D-lu vice-comite răspunde — ce? cum îi place și majoritatea aplaudă; era președintele sedriei orfanale d. Antonescu vorbește cu totu despre alte cauze, din care motivu d. Brediceanu îi și duse, că vede că nu l'a înțelesu și de aceea își susține dreptul a face propunere specială.

Urmându în ordinea desbaterilor propunerea d-lui Fabiu Rezeiu, ca să se rōge înalt. Ministeriu prin o adresă a denumi unu comite supremu definitiv pentru comitatul nostru. propunătorulu își motivează propunerea într'o cuvântare escelentă basată pe următoarele 12 puncte:

- 1) Organizațiunea administrativă nu corăspunde spiritului constituționalismului;
- 2) Funcționarea factorilor, cari compun acestu organismu în modu consciu de datorințele lor, în modu cerăspunătoru legei, ar repara în cāvta această lovitură cu respectu la autonomia comitatelor;
- 3) Organismulu nu e întregu, căci fișpanu nu avem;
- 4) Fișpanulu actualu nu se intereză de administrațiune, ci face politică de cortășire;
- 5) Prin această procedere rupe legătura între oficiant și popor, carele pre oficiantulu îl privește de dușman;
- 6) Nu consideră restul drepturilor autonome denumindu oficiant, cari trebuie aleși;
- 7) Calcă drepturile constituționale influințându alegerile în modu ilegal;
- 8) Impedecă desvoltarea culturală a Românilor, purtându elu lupta cea mai aprigă, ca gimnasiulu român votat de comune și congregațiune să nu se înființeze;
- 9) Nu are nici simțu, nici pricepere pentru lipsele și aspirațiunile legale ale Românilor;

10) Nu respectă decisiunile comitatului;

11) Elu a inventat fabula agitațiunilor și a turburat pacea în comiatu prin reporturi neadeverate și nebasate și

12) Elu curăță cu mână de fieru totu elementulu român din corpul oficiantilor.

Aceste argumente pentru susținerea propunerei au fost desvoltate cu-o elocință rară de fieru. Tabaydy roșea și înverșea, apoi mustăța răsucea și barba își scâlca — fierbea în elu, dar tăcea — ba odată întrebă pre d. Rezeiu: că pe elu îl ține de falsificatorulu actelor de alegere sumuțind totu într'unu glas și pre fisculu comitatensu ca să-l facă datorința. Dl Rezeiu forte potrivitu i-a răspuns: »ce amu dișu, n'am datorință să 'i explicu, căci trebuie să înțelegi limba în care vorbești.«

Deși pregătiți contrarii erau consternați asupra pășirii rezolute și argumentării nimicitoare a vorbitorului. Licsek Béla, unu advocat fără advocatură, se sculă și se încercă a demonstra, cât de bine le priesce lor patrioțica administrațiune a lui Tabaydy și face contra propunere: ca congregațiunea arătându-se mulțămă cu activitatea comitelui supremu, să trecă la ordinea zilei asupra propunerei d-lui Rezeiu. Președintele tribunalului Zsiros încă și largi gura voidu a reduce la o glumă simplă propunerea Românilor dicându: că d. Rezeiu de aceea a făcut'o, ca să aibă ce să scrie »Luminătorulu«, în carele se întrec naționaliștii aderenți la programa din Sibiu a »schimpfelui a magyarokra.«

Vicecomitele Lakabffy voesce, cu patriotica administrațiune și spiritulu maghiar se demonstre, cât e de lipsă, ca Tabaydy să tragă două salarii de fișpanu pentru două comitate și d. Lakabffy salariulu de vicecomite luat din gura Românului și plătitu de Român.

Boleszny preotul r. c. din Orșova s'a încercat a dovedi cu citate istorice, că comitele supremu e locitorulu regelui și dacă regele nu poate fi constrinsu a vorbi românesce și Rezeiu și Brediceanu unguresce — atunci Tabaydy are dreptu a vorbi numai unguresce și fișpanu numai unguru poate fi. Adam Roza preotulu român (?) din Leucușeci decorat etc. duse: »eu pe naționalitate nu dau nimicu, a ne cultiva putem, după cum vom și de aceea Rezeiu aru face bine să caute să ne înțelegem și să trăim bine sub părintesculu guvern și din grația d-lui Tabaydy. (Ungurii: eljen!)

După ce terminară acești vorbitori, se sculă d. Coriolan Brediceanu și răspunse deardendulu tuturor atacurilor într'o vorbire succesa și aplaudată de mica cetă a partisanilor cauzei noastre. »Să ne înțelegem! Așa ai dișu părinte Roza?« începe d. Brediceanu vorbirea sa într'unu tonu detunător. Popa Roza, carele s'a fostu retrasu după spatele Ungurilor, ca unu delincuentu își făcea locu printre turma mamelucilor și c'o față palidă și cu glas răgușitu, gândind că d. Brediceanu l'a întreatu pe elu și așteptă răspunsu, duse: »așa.«

Brediceanu: »Nu converseză, ci țiu cuvântare«, și apoi continuă: »Să ne înțelegem! Așa cum te-ai înțelesu d-ta. Să spunem Ungurilor ce interesu personalu avem fie-care, să cerem împlinirea aceluia și atunci ne lăsăm pradă limbă, națiune, interesulu poporului și alu conțiaționalilor noștri. Așa să ne înțelegem? De sub șeua calului, atunci numai despre aceea ne putem înțelege, cum să se schimbe modul de asuprire, asuprirea însă totu asuprire rămâne. Apoi invitarea de a ne înțelege tocmai dela părintele Roza n'o așteptăm, — poate că nu vede d-sa, că dacă noi cești din această parte ne vom înțelege și vom căde în grōpa partidei liberale, D-sa va pierde — și l'u întreb: că în acestu casu a căta rōtă dela caru va rămâne elu în partida liberală? Pe naționalitate nu dai nimica — adecă pe naționalitatea d-tale română — aceea vedem, dar cu atât mai multu dai pe cea maghiară! Mă miru însă cum pot Ungurii să sufere omeni, cari desmințesc principiile lor, căci eu vedu o mare iubire de naționalitate la Unguri și eu sunt de aceea convingere, că e unu blăstematu acel Unguru, carele nu și iubesc naționalitatea sa (eljen!) Ce e d. Roza? Și cum de-lu suferu Ungurii în mijlocul lor? — A ne cultiva putem cum vom. Da! dacă am voi totu cultivare ca d-ta. Avem libertate a ne maghiarisa pentru 50 cr. și a ne agonisi cultură maghiară pe banii noștri; avem libertate a plăti dări și a sāngera pentru întărirea și îmbelșugarea elementului maghiar. Acastă cultivare și libertate îi poate plăcea; dar ai obrazu a susține că și poporulu i place?«

Cătră Zsirosu întorcându-se, duse d. Brediceanu: »Glumă voesce a porecli propunerea amicului Rezeiu, — ai motivu să gāndeși la glume, căci celui ce trăsese în sburdălnicia și imbuibare îi vine pofta de glume; noue însă, celor ce ni se face imposibilă validitatea puterilor intelectuale și morale în viața publică; noue, cari cu consciința senină privim cum s'a aruncat colosulu maghiar cu artă, puterea statului pe biata noastră națiune, ca să-i răpēcă limba și să-i stergă orice urmă a esistenței; — noue, cărora pe di ce merge ne crește nume-

rul proletarilor inteligenti, ce ni-i crează persecuțiunea sistematică a direcțiunii vrăjmașesce, — noue, pentru cari pozițiunea ce o apărăm e de esistență și de pâne; — noue ne-a trecut de glumă și din îngrijirea cea mare ne apropiăm de desperare. Acestei situațiuni fatale numai schimbarea direcțiunii inaugurate îi poate face capăt și această direcțiune fiindu personificată în d. Tabaydy, delaturarea lui trebuie să fie unu postulat drept alu fiecărui patriotu onestu.«

Èra d-lui Boleszny îi duse: »slabă ideea ai despre drepturile cetățenilor, când diși că pe cum vorbește d. Brediceanu românesce, așa poate și Tabaydy să-i răspundă unguresce, căci eu pe baza legei de naționalitate am dreptu a mă folosi de limba mea maternă, care e și limba protocolară a congregațiunii comitatense, — fișpanulu însă totu în vīgōrea acestei legi și a statutului comitatensu trebuie să enunțe hotărârile congregațiunii și în limba română. Tabaydy n'o face acesta! Pentru ce? Nu voesce! și atunci calcă legea și trebuie datu afară! Nu scie românesce, atunci ducă-se cu sănătate bună.«

(Va urma).

Luptătorulu.**Max Wirth criticat în Germania.**

În numărulu 89 alu fōiei nōstre, s'a făcutu o dare de semă asupra cărții pretinsului economistu Max Wirth, și am arētat, cum șovinistulu maghiar ne consideră pe noi Români din statulu ungar egal în cultură cu țigani. Acum dăm traducțiunea făcută de »Românulu« a unei critice din »Augsburger Allgemeine Zeitung«, unu din cele mai competente și autorizate țiare politice și științifice din Germania, asupra cărții lui Max Wirth:

»În vara anului 1885 se va ține în capitala Ungariei o espozițiune națională. Studiulu acestei espozițiuni, dișe d. Max Wirth în cartea sa, e »potrivitu pe d'o parte d'a îndemna poporul Ungariei la muncă productivă, èr pe de altă parte d'a face cunoscute în străinătate bogățiile și comorile naturale ale Ungariei.« D. Max Wirth credea, că face unu serviciu compatrioților săi maghiari, dacă printro lucrare anticipativă se va pregăti pentru elaborarea unui studiu asupra espozițiuni, lucrare în care, după cum dișe autorulu, »că a esaminat factorii economici ai prea puțin cunoscutului stat maghiar și i-a pus în modu obiectiv în vederea cetitorului.«

»Înțențiunea e minunată și ocaziunea e foarte binevenită, rămâne numai să vedem, dacă lucrarea răspunde scopului. Trebuie încă dela început să observăm că autorulu nu face decât să repeteze o greșală de multu cunoscută, când afirmă, că Ungaria ar fi în străinătate și în special în Germania prea puțin cunoscută. În circurile mai puțin culte din Germania poate să fie Ungaria și astăzi încă o țară incognită, dar pentru omulu instruit nu mai e așa. În aceste două decim din urmă au apărut o mulțime de cărți, broșuri, memorii și conferințe în librăriile din Germania despre Ungaria și relațiunile ei interne, și cele mai acreditate țiare germane, asemenea acordă o atențiune deosebită acestei țări, încât ea nu mai poate afirma că ar fi prea puțin cunoscută. Prin urmare avem dreptulu de a pretinde dela or și care autoru, care tratăză despre relațiunile mai noue ale Ungariei, să cunoscă și să studieze serios această literatură cu privire la stările de lucruri ale Ungariei. Neapăratu pentru unu studiu seriosu nu e de ajunsu numai a cunoscă cărțile apărute în această privință în străinătate, să mai cere și cunoscerea perfectă a scrierilor ce se tipăresc în țără. D. Max Wirth însă ignorăză aprōpe cu desăvērșire această literatură. Nu e anevoe a scrie despre Ungaria o carte voluminoasă, precum a scrisu d. Tissot și Madame Adam; dar pentru ca scrierea să aibă o valōre reală, trebuie ca autorulu să facă studii temeinice istorice, politice, etnografice, limbice, geografice și național-economice, privitoare la țara despre care vorbește.

D. Max Wirth în cartea sa e cuprinsu de unu optimismu uimitoru. Elu dișe, că Ungaria e unu »Eldorado« pentru agricultur și economii de vite, pentru vier și pomologi, pentru mineri, vânători și pescari, precum și pentru toți aceia, cari vor să se restabilească sănătatea. După impresiunile și esperiențele lui, în Ungaria »aurulu curge pe drumuri,« numai să ai cunoscințele necesare tehnice și capitalu de esplotare. Ore datele și faptele înșirate de d. Wirth îi justifică acestu optimismu? Durere, că starea lucrurilor în realitate nu coresponde cu această iconă magică, și dela unu scriitoru obiectiv se așteptă cu dreptu cuvântu descrierea și înfățșirea stărilor de lucruri așa, după cum se găsesc în realitate.

Suntem în dreptu a'i face d-lui Wirth o imputare întemeiată, că d-sa a început și a terminat cartea sa, fără nici o pregătire corespondătoare științifică, fără nici o experiență necesară pentru a se pute orienta limpede și lămurit asupra obiectului, pe care îl tratăză. Cunoștințele lui defectuoase, în ceea ce privește țera și populațiunea, a relațiunilor existente, a cauzelor și efectelor lor, se manifestă în multe puncte în modu evi-

dentă în cartea sa. Autorul pentru acest motiv a fost nevoit să alerge la informații și comunicări străine pe care el, fără nici un studiu critic, ba chiar fără să le citească le-a dat la tipar. Cu chipul acesta a eșit la lumină o carte, care în esență nu cuprinde o lucrare a autorului, ci e compusă din comunicări străine de proveniență numită și nenumită. Cartea în fond și în formă înfățișează un conglomerat de acte oficiale, rapoarte, opinări, informații și memorii, pe care autorul, fără nici o examinare le-a tipărit adăugându la început și la sfârșit și dela el câte un rând. Contra-dicțiile ce se manifestă în tratarea singuraticelor partite provin de acolo, că autorului într'un punct și s'au pus la dispozițiune material mai bogat și într'altul a avut un isvor mai serac. Pentru dovedirea acestei împrejurări cităm ca exemplu „Apele minerale și localurile de cură,” despre care autorul vorbește în 42 pagini tipărite cu titlu; despre venat, un lucru secundar, asemenea vorbește în 66 pagini, pe când cea mai importantă chestiune, înțelegem agricultură, n'o trată decât numai pe 14 pagini. Max Wirth în cartea sa nu s'a pus numai pe punctul de vedere optimist, dar silindu-se a înfățișa stările de lucruri ale Ungariei în modul cel mai înfloritor, în multe privințe cunoștințele și aprecierile sale sunt neesacte, unilaterale, sau cel puțin superficiale... Afară de aceasta, autorul s'a lăsat să fie condus și de vederi șoviniste maghiare.

Aici autorul critice, relevând cele scrise de Wirth în privința Sașilor din Transilvania și după ce îi combate cu date și cu fapte neesactitățile avansate, urmază astfel:

„De un deceniu încoco numărul Sașilor, cari își părăsesc vatra și casa în Transilvania, crește în mod înfricoșat. Țăranul cu casă și cu moșioră o mai duce cum o duce țerșu-grăpișu, d'er meseriașul, comerciantul și înainte de toate, clasele inteligente emigrează cu gramada în străinătate. Priviți numai la colonia Sașilor în București, în Gratz și în Viena, cum se sporesce pe an ce merge, astfel încât, cercurile inteligente ale Sașilor în Transilvania se răresc uimitor. Cine nu crede, n'are decât să citească raportul Camerei de comerț din Brașov dela 1882 în privința emigrării Sașilor în România și să nu se perdă din vedere nici emigrarea Germanilor din Ungaria peste Ocean. Emigrarea Slovacilor din Ungaria, a Românilor din Transilvania, a Sârbilor din Bănăț se urcă la mai multe mii pe an. Ungaria perde pe fiecare an mai mult de 30,006 suflete. E ore această emigrare o dovadă, că Ungaria ar fi un »Eldorado,« după cum lămentă d. Wirth?«

Credți Ungurii, că prin scriitorii mercenari ca Max Wirth, d-na Adam și alții, cari și vëndu conștiința, vor îmbăgi lumea? Se înșelă amar.

Mărtea lui Victor Hugo.

În ziua de 22 Mai, când vestea se răspândise prin Paris, că Victor Hugo se luptă cu mărtea, înainte ca să era adunați ca v'o 5000 de omeni, cari luau informații dela or cine eșia din locuința poetului. Vestea despre mărtea marelui poet o anunță Alexandru Dumas, care era înăuntru. Scirea produse o emoțiune grozavă mulțimei adunate, care aclamă numele lui Victor Hugo. Compătimirea publică se manifestă într'un mod mai sincer și mai general, decât în ziua când s'a aflat despre mărtea lui Gambetta.

Cel mai vechi amic al răposatului, bătrânul de 95 de ani Robin, care așteptă în salonul lui Victor Hugo, nu voia să credea că poetul a murit, nici chiar când toți îi afirmară plângându.

Președintele republicii Grévy trimise îndată condolețele sale familiei, asemenea și miniștrii. Sculptorul Dalou îi va lua tiparul obrazului cu o formă de ipsos, pictorul Bonnat va face o schiță și Leon Glaize va desemna capul. Nadar fotografiază pe Hugo așa cum se află pe patul în care a murit. Desperarea familiei e de nespus.

Când scirea despre mărtea lui Victor Hugo fu comunicată senatului, președintele Lervier tinu o cuvântare cu vocea plină de emoțiune și întreruptă de suspine, propunându să se ridice ședința în semn de doliu ceea ce se și făcu. Academia franceză a însărcinat pe d-nul Maxime du Camp, care va vorbi în numele ei la mormântul lui Victor Hugo. Consiliul de miștrii a hotărât că ziua înmormântării lui Victor Hugo va fi considerată în viitor ca o zi de doliu național. Tote oficiile vor fi închise și prelegerile în școlile publice vor fi suspendate. Durerea și întristarea pentru mărtea unui om atât de însemnat al Franței n'are margini. Telegrame peste telegrame și condolețele sosesc într'una din toate părțile. Și ce e mai mult și mai de însemnat, se crede că poporul pătruns de adencă întristare, va participa la înmormântare într'un număr cât se poate de mare.

Președintele camerei Brisson a propus în numele președintelui republicii Jules Grévy, că înmormântarea lui Victor Hugo să fie declarată ca înmormântare națională și camera să acorde un credit de 20,000 de franci pentru acoperirea șeselor. Camera a acordat creditul cu 415 voturi pro și 3 contra. Freycinet ministrul de externe, comunică adunării, că a primit o telegramă dela ambasadorul din Roma, care îi anunță o manifestare de condolență a camerelor italiene pentru mărtea lui Victor Hugo. Voiesce deci a fi interpretul simțimintelor camerei franceze declarându, că Franția e mișcată în modul cel mai profund prin această manifestare de simpatie a Italiei, pentru care îi exprimă în mod solemn recunoștința sa. Pentru ridicarea unui monument în onoarea lui Victor Hugo, s'a deschis o subscripțiune publică. Afară de acestea, testamentul lăsat de Victor Hugo e foarte interesant, din cauza declarațiunei, ce servește ca introducere. În timpul din urmă, a mai adăugat la testament un punct, prin care cere o înmormântare civilă. Averea lui Victor Hugo, care și-a câștigat-o cu munca spiritului său, așadară pe cale dreaptă și onestă, se urcă aproape la 6 milioane. Moștenitorii principali ai poetului sunt în linia dintei: nepoții săi, Georges în vârstă de 17 ani și soia lui mai mică Jeanne, care mai moștenesc și proprietatea Hauteville-House de pe insula Guernsaj. Apoi fiica lui Victor Hugo; Adèle Hugo, care se află în casa de alienați. Poetul până în timpul din urmă îi făcea o vizită pe săptămână. Afară de acestea mai sunt și Leopold Hugo și Abel Hugo, d-na Lockroy, d-na Chenay și Adèle Foucher, cari fac parte din familia decedatului.

CELIBATUL ÎN FRANȚA.

Am publicat în numărul trecut un resumat după raportul despre celibat în Franția, a d-lui Gustave Langneau. Complectăm așă acest memoriu al statisticeii faptelor relative la celibat. E vorba mai înteu de urmările celibatului prelungit.

Dela 22 de ani, celibatarul prezintă o mai mare mortalitate decât omul căsătorit. Proporțiunea între celibatari și căsătoriți în această privință este de 3 la 2. Sinuciderea este mai desu la celibatari decât la cei căsătoriți, e mai desu la tinerele fete, din cauza seducerei și a părăsirei. Neunia se întâmplă de multe ori la cei necăsătoriți: Din 100,000 necăsătoriți se socotesc 38 criminali. Din 100,000 de căsătoriți numai 18.

Cea mai mare parte din seduceri, adultere, aborturi, infanticide, părăsire de copii, sunt urmările relațiilor culpabile sau neregulate ale celibatarilor. În școtela celibatarilor se poate pune pentru anul 1881 nascerea a 70,079 copii nelegitimi. La vârsta de 21 de ani, etatea chământei la oște, din 1,000 de băeți legitimi trăsesc 658, pe când la 1,000 nelegitimi nu trăsesc decât 260. Pentru cei d'întău, în acest interval, mortalitatea este deci de 342 la 1,000, pentru cei de al doilea e de 40. Celibatul, adaugă doctorul Lagneau, este cauza de căpetenie a prostituțiunei și a lățirei bôlelor venerice, atât de dese și atât de multu transmisibile prin moștenire. Ca igienist, autorul memoriului studiază apoi mijlocele de a micșora aceste urmări ruinătoare ale celibatului.

Pentru a grăbi căsătoria, dice memoriul, trebuie scurtată cât se poate de mult durata serviciului militar. Acesta este părerea unanimă a corpului medical, care se mărginesc la această formulă vagă temându-se să nu între pre afund în chestiuni tehnice care și sunt necunoscute și temându-se ca să oprască trebuințele cari impune patriotismului recrutarea armatei. D-lu Langenau cere ca să adune soldații în lagere de instruciune, unde vor scăpa multu mai lesne de bôlele lipicioșe, de tuberculoșă, friguri tifoide, sifilis, să se caute mijloce de a micșora emigrațiunea celor dela țară în orașe, să se limiteze lucrările publice, care, prin ridicarea salariilor, atrage pe sătiani și și ia dela munca câmpului.

Mai cere pe lângă acesta să se ușureze tinerilor repede găsire a unei condițiunii sociale, permițându-le astfel de a-se căsători, să se scurteze timpul învățământului în școlile profesionale, să se simplifice examenenele enciclopedice, să li se micșoreze numărul, să se desființeze lungimea și grôza de stagii și de supranumerariate, să se micșoreze formalitățile, cheltuielile relative la căsătoria dintre naționali și naționali și dintre naționali și străini, atât de numeroșe în Franția, să se protégă mai bine prin sancțiuni legale tânăra față contra seducțiunei și a părăsirei, ca și în alte multe state străine, să se oblige tatălul natural ca să vie în ajutorul copilului nelegitim prin o pensiune alimentară, să se ia măsuri pentru crescerea copiilor părăsiți prin o taesă pusă asupra celibatarilor, care în general sunt părinții lor.

Le Temps, după care reproducem resumatul de mai sus, nu negă că toate aceste dorințe nu sunt frumoșe.

»E mai ușor, dice diarul parisan; de a le spune decât de a le pune în practică. Așa de exemplu cum se poate se pune impozite asupra celibatarilor în chip just, fără a permite căutarea paternității?«

Ei bine să se admită căutarea paternității și s'a sfârșit lucrul.

DIVERSE.

Crima din Bucuresci. — Cetim în »Națiunea«: Înainte de a da alte amănute, pe care le-am putut culege în privința asasinării d-nei Maria Popovic din str. Sorelui Nr. 16, ținem a face câteva rectificări la relațiunea noastră de ieri. Tânerul C...., care spune, că a vedit pe cineva eșind spăiat din curtea caselor, unde se comisesse crima, declară că acel individ era îmbrăcat nu în haine negre, cum se șisese, ci într'un sac cadilat și cu o pălărie deschisă de păslă în cap. Dusu imediat la gară ca să cerceteze, dacă nu cumva vre-unul din călători ar ave șemnalmentele acelui necunoscut, d. C.... designă pe un domn care era deja ureat în tren; după cercetările făcute însă, s'a căpătat convingerea că acel călător n'avusesse nimic a face cu crima, și a fost lăsat în casă. D. N. Miulescu, despre care fusese informat, că a fost arestat ieri, a fost pus îndată în libertate, domnia sa nefiind chemat la parchet decât pentru informațiune. Iacă acum ce mai aflăm: O domnă G...., vecină cu d. Miulescu, eșind pe la 4 ore seara ca să se plimbe, a vedit pe un domn mărunt, îmbrăcat în negru, cu pălărie înaltă și după câte a putut observa în treacă și cam din dos, purtând o barbă mică blondă, că intră în curtea caselor cu Nr. 16. Acest om a bătut în ușa dela intrare, care i-s'a și deschis de cineva din lăuntru. Nu l'a vedit, dacă a intrat sau nu în casă. La ușa, lângă care era lungu cadavrul victimei, s'a găsit o carte de vizită purtând un nume grecesc, necunoscut în casa d-lui Miulescu. Parchetul își face datoria de a căuta persoana a acelui nume; e însă probabil că acea carte a fost lăsată de asasin, numai pentru a face să i-se perdă urma. Atât d. Andreiescu, fostul bărbat al victimei, cât și d. Anghel Dumitrescu, fidanțatul ei, au fost puși în libertate, negăsindu-se indicii împotriva lor. Ieri, d. prefect alu poliției, însoțit de un inspector polițienesc, s'a dus în sala mortuară dela Colțea, unde se află depus cadavrul victimei, pentru a confruntă niște pēru de pe o brățară și un colan găsit la un vagabond, cu pērul d-nei Popovic. Până acum, alte arestări de ore-care însemnate nu s'au făcut; nici un indicu nou nu s'a găsit pentru a pune pe urma criminalului.

Desgroparea unei cetăți vechi romane. — Din Acuilă în Abruti se scrie, că comisiunea regescă pentru conservarea anticităților și a monumentelor are de cutet, a se apuca din nou spre a desgropa orașul Amiternu. Spre scopul acesta s'a dus în luna lui Aprilie la fața locului, ca după ce va fi vedit locul, să facă ministerului propunerii precise în privința desgropării acestui oraș. Acum câtăva ani se începuseră săpăturile, dară apoi se curmaseră și și propuseră, ca să ridice mai bine unu cetățen din Amiternu, lui Salustiu, o statuă, dară apoi și de această idee se lăsară și acuma eră au de gând să se apuce de desgroparea orașului Amiternu, pentru care scop s'a adunat și un capital. Cu ocaziunea desgropării de mai înainte s'au dat de centrul unui teatru; precum și de inscripțiunii și de ornamente de diverse colonne. Chiar dela acest teatru se vor începe săpăturile din nou, pentru ca să desgrupe toate părțile lui. Arcuri, boltituri, o pōrtă și trepte de pētră să vėdă ici coala din ruine. Este un lucru curios, că partea cea mai mare a acestui vechiu oraș al Sabinilor zace în grōpă, pe când câteva sute de pași dela teatru se află un amfiteatru, care n'a fost astupat nici odată și totuși este măncat și ros de dintele timpului. În area cea eliptică a amfiteatrului primăvera brăzdează plugul pământul ingrașat cu sangele nevinovaților gladiatorii și véra târșiu șecerătorii șeceră șnop de grâu. Dacă se pune cineva pe băncile cele de pētră ale teatrului, observă juru împrejur vēruri de munți înalți și respiră aeru curat de munte. Te afl în mijlocul munților celor aspri ai Abruților. Nu departe de acolo se vede într'o văgăună un zid ciclopic, pe care poporul italian în fantasia sa l'a numit: Marata de diavolo (zidul diavolului), în care s'a aflat inscripțiunea: Teineis Sabinorum (Marginea Sabinilor). Chiar singur cuvântul Teineis în loc de finis este interesant din punct de vedere filologic. Câte inscripțiuni importante nu vor fi ascunse în ruinele celor 40 de cetăți dăcești, pe care le-au împoperat Romanii cu multe colonii. Strămoșii noștri Romanii au știut să facă cetăți mari și însemnate și noi Romanii actuali nu suntem în stare nici un oraș să-l desgropăm din ruinele, în care le-au ingropat ordele cele șelbatice germanice și hunice, care au năvălit ca unu potop peste Dacia lui Traian.

Numere singurate din „Gazeta Transilvaniei” se pot cumpēra în tutungeria lui I. Gross.

Editor: Iacob Mureșianu.
Redactor responsabil: Dr. Aurel Mureșianu

Cursul la bursa de Viena

din 28 Maiu st. n. 1885.

Table with 2 columns: Item description and Price. Includes items like 'Rentă de aur', 'Rentă de hârtă', 'Imprumutul căilor ferate', etc.

Bursa de București.

Cota oficială dela 14 Maiu st. v. 1885.

Table with 2 columns: Item description and Price. Includes items like 'Renta română (5%)', 'Renta rom. amort.', 'Impr. oraș. Buc.', etc.

Advertisement for 'Vinuri albe' (White Wines) by I. L. & A. Hesshaimer, Brașov. Includes an image of a wine bottle and text describing the products.

20% Tote prețurile scădute 20% per comptant.

Magazinul de încălțăminte

al lui Ioan Săbădeanu

Fabricat propriu și străin, solid și modern. Recomandă on. public cu prețuri scădute...

- List of items and prices: Ghete de bărbați, Ghete de dame, Pantofi și ghete de copii, etc.

Specialitate.

- Specialty items: Cisme de copii, Șoșoni de postavă, Sandale de gumă, etc.

Comandele din afară se efectuează după măsurile trimise prompt și cele neprevăzute se iau înderăt în schimb.

20% Tote prețurile scădute 20%

Anunțăm acelor onorați cetitori, cari vor binevoi a se abona la foia noastră de aici încolo, că avem încă în rezervă...

La „Delfinul negru” mai înainte Nr. 5!

Mi permit să face atent onoratul public la vinurile mele de masă, Vino di Chianti (de Toscana) originală...

Diferite specii de bucate cum se prepară în Viena și pe aici, pentru dejun, prânză și sepeu le recomand în deosebi.

Cu stimă

Rudolf Ludwig

3-5

Mersul trenurilor

pe linia Predeal-Budapesta și pe linia Teiuș-Arad-Budapesta a călei ferate orientale de stat reg. ung.

Large table showing train schedules for various routes: Predeal-Budapesta, Budapesta-Predeal, Teiuș-Arad-Budapesta, Budapesta-Arad-Teiuș, Arad-Timișoara, Simeria (Piski) Petroșeni, Timișoara-Arad, Petroșeni-Simeria (Piski).

Nota: Orel de noapte sunt cele dintre liniile groșe.